

Štalo vsak dan, udi ob nedeljah in praznikih, jutraj. — Uredništvo: ulica sv. Frančiška Asiškega št. 20, I. nadstropje. — Dopis naj se pošilja uredništvu. — Nefrankirana pisma se ne sprejemajo, rokopisi se ne vračajo. — Izdajatelj in odgovorni urednik: Štefan Godina. — Lastnik koncesije lista: Edinost. — Tisk: tiskarna Edinost. — Naročnina: značaj na mesec L 3.—, pol leta L 18.— in celo leto L 36.—. — Telefon uredništva in uprave št. 11-57.

EDINOST

Posamezne številke v Trstu in okolici po 10 stotink. — Oglasi se računajo v širini ene kolone (72 mm). — Oglasi trgovcev in obrtnikov mm po 20 stot.; osmrtnice, zahvale, poslanice in vabila po 40 stot., oglasi denarnih zavodov mm po 80 stot. Mali oglasi po 10 stot. beseda, najmanj pa L 1.—. Oglase sprejema inšertni oddelek Edinosti. Naročnina in reklamacije se pošiljajo izključno upravi Edinosti. Uprava in inšertni oddelek se nahajata v Trstu, ul. sv. Frančiška As. 20.

Iz Jugoslavije.

Namestnik dr. Trumbića v Beogradu.

BELGRAD, 24. Da se ustvari in zagotovi čim tesnejši stik med našo vlado in našo mirovno delegacijo v Parizu, je bil Stevan Pavlović, dosedanj tajnik pri našem poslanstvu v Parizu, imenovan za pooblaščenca v ministrstvu za zunanje stvari, ki bo zastopal dr. Trumbića v Beogradu. Pavlović je bil v Parizu svetovalec dr. Trumbića, ki ga je sam predložil za to mesto v Beogradu.

Sklicanje narodnega predstavništva.

BELGRAD, 23. »Epoha« javlja, da bo narodno predstavništvo še ta teden sklicano k seji, dočim se v političnih krogih govori, da se narodno predstavništvo še ne bo sestalo tako kmalu.

Potovanja ministra za prehrano.

BELGRAD, 24. Minister za prehrano je sklenil prepotovati pokrajine naše kraljevine, da se pouči o razpoložljivosti živil in drv ter o stanju prometnih sredstev. Na podlagi svojih opazovanj bo izdal potem potrebne navedbe za preskrbo prebivalstva preko zime.

Belgrajska mestna uprava.

BELGRAD, 24. V ponedeljek se je vršila seja belgrajskega mestnega sveta, na kateri je bila izvoljena začasna uprava, ki bo upravljal belgrajsko občino do novih občinskih volitev. Za načelnika uprave je izvoljen dr. Kosta Jovanović.

Pomoč črnogorci.

BELGRAD, 24. Minister za prehrano je odredil, da se v pomoč črnogorskim sirotam dovoli 250.000 dinarjev. Ta svota se bo porabila samo za nabavo živil.

Zakon o moratoriju.

BELGRAD, 24. V ministrstvu za pravosodje se je izdelala zakonska predloga o moratoriju, ki je bila včeraj poslana ministrskemu svetu v proučevanje.

Trgovinska pogodba s Čehoslovako.

BELGRAD, 24. Delegati naše vlade, ki so svojočasno odstopali v Prago radi sklepanja trgovinske pogodbe s čehoslovako republiko, so se vrtnili v Beograd.

Židje v Beogradu.

BELGRAD, 24. V nedeljo je bila v Beogradu slovesna otvoritev lokalnega židovskega nacionalističnega društva. Društvo stoji na stališču židovskega nacionalizma, zahteva pa v svojem programu od svojih članov, naj vzdržujejo čim najpristnejše odnose s našim narodom.

Bosenske tobačne tovarne.

BELGRAD, 24. Bosenske tobačne tovarne bodo te dni likvidirale svoje obratovanje, ker se z vsem svojim osebnim podreje upravi državnih monopolov. Bosenske tobačne tovarne od sedaj ne bodo več imele posebne tobačne razlike.

Obrtniška zborovanja.

BELGRAD, 24. V Beogradu se bo vršilo 17. in 18. novembra t. l. zborovanje brivcev in laničarjev iz vse kraljevine.

Zborovanje gledaliških ravnateljev.

BELGRAD, 24. V novembru t. l. se bo vršilo v Beogradu zborovanje gledaliških ravnateljev iz vse kraljevine.

Nov list v Baranji.

BELGRAD, 24. V kratkem začne v Pečuhu izhajati nov list, ki se bo imenoval »Baranjski Glasnik«.

Reško vprašanje.

Pogajanja med italijansko vlado in Lansingom glede ladarskega vprašanja so bila,

pravilno, da ne bi niti najnesposobnejši republikanec mogel prigovarjati ničesar.

Smatral sem za svojo publicistično dolžnost, da ugotovim to dejstvo, vam pa prepustim, da razpravljate o tem dalje, kar hočete.

Kar se tiče novega vladnega predsednika, je star naš znanec, G. Ljuba Davidovič gotovo ni nikakršna posebna veličina, ni državniška luč; v ostalem niti sam ne misli, da je politični veleum, za kar se smatra veliko naših parlamentarcev in mlajših in starejših; on je skromen; in poleg skromnosti ima še nekaj drugih vrlin: ni osebne, ni prevzetnik in, kar je najglavnejše, pošten je in popolnoma čistih rok; on je v tem pogledu, redka prikazen v srbskem političnem življenju.

Našo pozornost pa posebno vzbuja popolnoma nov človek na ministrski klopi: veliki in zaslužni borilec, G. Biankini. Ta je tako diven, tako čisti vreden človek in tako iskren domoljub ter tako vdan pristavi državnega in narodnega edinstva, da se more smatrati za posebno čast za novo vladno, da ima takega človeka, takega politika v svoji sredi.

Velika pridobitev in za današnjo vladno in za našo domovino in za napredek naše demokracije je, da vstopi v vladno tudi g. Tresić-Pavičič. Junak iz časa borbe za svobodo, odlični in značajni politik, velik politični idealist. (Kakor se strinjamo s člankarjem glede g. Biankinija, se ne skladamo z njim glede g. Tresić-Pavičiča, ki ga mi tržaski Jugoslavlani poznamo predvsem, da bi se navduševali za njegov politični idealizem.

Prip. ured.)

Navzočnost g. Biankinija in g. Tresić-Pavičiča v vladi daje vladno posebno moralno avtoriteto, kakor jo niso imele prejšnje vlade; ali vladi daje še drugače precej avtoritete tudi sodelovanje oseb z izrazitimi državniškimi sposobnostmi, kakor je g. Drašković, morda najpospebejši med našimi sedanji državniškimi, kakor je g. Veljković, ki je za sedaj naš najboljši finančnik, kakor je g. Pribežević, državnik brezprimerno čist in izjemno odločenosti.

Ono pa, kar dela sedanjo vladno izrecno popularno in kar tudi mene osebno najbolj nagiba, da sedanji vladi poklanjam zaupanje, je sodelovanje treh socijalistov: g. Koraca, g. Bukšeka in g. Kristana.

Kar se tiče g. Koraca, je pravo čudo. Mož z enim razredom gimnazije, delavec po svoji prošlosti, pravcati revež, se je vključil vsem življenjskim težavam, toliko izobrazil, toliko razvil, da je danes najsolidnejši, najpozitivnejši duh med našimi socijalisti in najsosnejši človek nad našimi državniki.

G. Bukšek, ki je tudi delavec, je človek višje inteligence in nenavadnih delovnih sposobnosti; g. Kristan, ki ima trgovsko šolo, se zelo ceni kot gospodarski organizator, odlikuje se z bistrostjo poštenjem in sposobnostjo za inicijative.

Sodelovanje socijalnih demokratov v vladi g. Ljube Davidoviča mi daje upanje, da bo sedanja vlada delala v duhu časa, da se bo naginjala na levo, da bo hodila po poti, ki je začetna v naših prsih, programskih člankih: po poti nove, gospodarske in socialne demokratije.

Razume se, da je to posel, ki je zvezan z ogromnimi težavami: treba je premagovati z ene strani konservativno, z druge pa revolucionarno opozicijo, skrajne življe na desnici in skrajne življe na levici.

Skrajni življaji delajo sabotžo v državi in ovirajo obnovo dežele in njen preporod, tirajo našo domovino v razsulo in anarhijo, z eno besedo, delajo na katastrofo: eni na ta način, da se upirajo reformam in s tem izživljajo ogorčenost pri masah, drugi pa na ta način, da s svojimi pretiranimi kritikovanjem in svojim sistematiskim bojem proti vsem vladam ustavljajo nezaupevanje napram vsem državnim ustanovam ter ubijajo vero v mirno rešitev velikih socialnih vprašanj, ki so na dnevnem redu.

Naloga nove vlade je, da z vsemi svojimi močmi deluje na to, da se država obvaruje potresov in se izogne katastrofi, in vršeti to nalogo, ima vlada pravico, da apelira na podporo vseh nas, ki ljubimo domovino in ki ne čemo niti reakcije niti anarhije, ki ste tesno zvezani druga z drugo.

In ljudje, ki morajo na prvem mestu podpirati vlado, so narodni predstavniki. Preden bi se prešlo k volitvam, bi bilo treba rešiti nekatera pereča vprašanja, ki se ne smejo odlagati, kar se pa tiče volitev samih, bi bilo najbolje, ako bi se moglo odložiti do pomladi: zima je najslabši čas za izvedbo vol

učenih knjig. Pri tem delu, sumimo, so bili sodelovali ljudje slovenskega rodu, ki pa ne poznajo dobro svojega jezika. Nekateri korektori k popolnoma pretiskanim sestavkom nas tudi navajajo k tej misli. Dalje imamo tretje vrste beril, ki so pisane, snovno sicer zelo neokretno, a jezikovno precej pravilno a niso kopet podpisane, kakor da se jih avtor sramuje. Ne vemo, zakaj? Končno imamo berilne sestavke iz peresa Italijana, ki lomijo neke vrste »kanibalske« slovensčine in ki izobno karakterizirajo vso »učiteljsko in filološko« apokaliptičnost človeka, ki jih je pisal. Vrhunec vsega pa dosega pesem »Na vrtu«, katere avtor je, kakor kažejo spodaj postavljene inicijale, sam gosp. profesor dr. A. De Micheli. »Pisniški« produkti našega skromnega in poiznosa Blaža Bevka so prava malenkost proti kirčnemu razumu tega »umotvorca«, ki ga hočemo kasneje ponatisniti v celoti.

O jezikovni strani »Drugega berila« bi pa lahko pisali debelo razpravo. Naj primitivnejša slovenska pravila, ki morajo biti znana osemenjenemu otroku, so za gospoda, oziroma gospode avtorje španske vasi, do katerih se se niso potrudili. In človek, ki hoče pisati slovensko knjigo, mora jezik obvladati vsaj toliko, da zna povedati svoje misli v pravilni in tudi — to je pa zahteva današnjih dni! — lepi, povsem umetniški obliki. Krparjev slovenski knjižni ne trpi; ti so kvečjemu za domačo, privatno porabo. Naj navedemo nekaj primerov, ki so nam slučajno pri roki: Iz sestavka »Kraljeva družina«: Kralja ni bilo; toda Viktor Emanuel III. se je bojeval s svojimi bratrinci italijanskimi vojniki v Trentu, za razširiti in ediniti domovino. Iz sestavka »Kralj v vojski«: Zjutraj kamor pride: bodi si v avtomobilu, v kmetki krmi ali planinski koči, ki tudi na travi sedeč kakor priročni človek. — Nekoliko nižje govori o »šunki«. Iz sestavka »Hvaležnost«: Franc ne zaničuje (!) prijateljstvo ubogega i. t. d. Istotam: ... ker ve, da ni nobena zasluga biti bogat, ampak prava zasluga, priden in dober biti. Iz sestavka »Kraljeva družina«: Ona lepa gospa je bila v resnici italijanska Helena z sinovi princem Umberto, princem Jolanda, Mafalda, Ivanka, Marija. Takih in enakih reči je v knjigi na grmade. Seveda jih ni zagrešil stavec Spazzalove tiškarne, na katerega je hotel zvaliti vso krivdo g. ravnatelj De Micheli v svojem »Poslanem« v »Edinosti« z dne 16. okt. t. l. št. 283. Tudi glede veljice, ki ne stoji skoraj nikjer na pravem mestu, moramo resno dvomiti, kdo jih ne zna prav postavljati: ali stavec, ali avtor? Vse-kakor je stavec postavil čisto vestno in točno vsa ona berila, ki so bila enako vestno prepisana; če ni morda prejel v roke že tiskanega in iz starih knjig iztrganega tiska! Pri pesmih naj konstatiramo samo dvoje: Včasih so vrščene na pametno mesto, drugi razmetane semintja, kamor jih je butnil slučajen sunek nerazvorne roke; moderni človek piše v pesmi veliko začetnico le takrat, kadar prične v resnici nov odstavek. Tu pa imas uporabljeno oboje načelo, kakor je že kamillo in kakor je bilo storjeno v pravilu. Tudi tu opazimo, kakor tudi drugje, vso ono veliko površnost in lahkomiselnost, s katero je opravljal sestavljanje svoje delo. Ker smo že pri pesmih, naj citiramo še najnovejši »umotvor« na slovenskem Parnasu, o katerem smo že prej govorili:

Na vrtu.
Mati in Damjanka
S punčko se igrali, (?)
Sladko se obe,
Glasno smejali,
Ne ve se kdo rajši, (?)
Al mati ali hči.

S (!) drevesa na enkrat
En (!) ptič odleti,
Damjanka se stresla
In punčko izpusti.

Tedaj se jokali,
Ne ve se kdo huje,
Ali mati ali hči.
Tolazi se in smeje,
No hitro Damjanka
In mater obje (!)
Tako govori:

»Jaz nočem,
Da jočem (!!)
Ker punčka si Ti«

A. D. M.
Tudi popravek v goriomenjenem »Poslanem« ne izpremeni ničesar na vsem. Kaj naj rečemo k temu? Bog nam odpusti, če občutimo v tem bipu veliko, veliko usmiljenje do... Ne, pustimo to, in ogledimo si končno še sestavek na strani 85, ki govori o Italiji. Obsega točno pet tiskanih vrstic in se glasi:

Lepa pokrajina.
Italija je ena izmed najznamenitejših pokrajin vsled lepih mest, jasnega neba, prijetnega podnebja, rodovitne zemlje in različnih pridelkov. Vseled svoje lepote in bogatosti, je bila že od nekdaj močno obljubljena in lahko rečemo, da je bila do danes žrtve tujece.

Na koncu

Gospodarstvo.

Tržaška kmetijska družba.

Velikanska draginja med vojno in po vojni nas je naučila marljivo delati, a v prvi vrsti pa nam je pokazala, da se je človek nekako hraniti tudi z mesom, ter z njim se privajamo slastno najpreprostejšo hrano. Tudi naši živali se ne goji bolje, kajti tudi njej so minili oni zlati časi, ko je uživala v pljuhu fino seno, otrobe, zrna, otmate pogode in druga močna krmila ter se danes mora zadovoljiti s slabim senom.

Poln skrbni razmišlja danes živinorejec, kako bi prehrani svojo živino najbolje in naenace, a ko razčuna, koliko ga je stala ta ali ona krava in koliko mu je dala, v primeru s tržiški, čistega dobička, pride končno do zaključka, da se mu danes tudi živinorejca več ne izplača. Kaj pa naj počnem, vpraša obupan svojega soseda, da se vedno baha, da ima od svoje živine lepe dobičke? Hraniti pravilno svojo živino, ter misli in računati, ko ji pokladajo krmno, odvrne mu sosedi, in med boš gotovo dobiček od živine. Kaj, se misli in računati naj bi, ko pokladajo krmno živini? Ali nimam že dovolj drugih misli in skrbi?

Res je, da nekateri ni bilo treba kmetu misliti in znati ničesar, in živel je neprimerno bolje kot danes. Danes je pa drugače. Ceste, železnice, pošta in druga prometna sredstva so se tako pomnožila, da se kmetu vsak, tudi najneznatnejši pridelek odvzame pred nosom, tako da kmetu ne ostane nič malo krompirja zanj in njegovo družino, nič malo sena za gladno živino. Vselej splošnega trepanjenja po brezdelju in udobnem zaslužku ter špekulacij, se je spekulacija z neimenujimi potrebščinami, kakor z živili, oblikovala, oblikuje, stanovanje itd. tako razvila, da je ne morejo preprečiti niti najstrožje obdane odredbe, ker so tudi oblasti same več ali manj odvisne od istih vespoletnih silov. Odtod toliko pomankanje, toliko draginja, da je preprostem človeku, kakor je naš kmet, skoro nemogoče živeti. Razmere so torej danes povsem drugačne kot so bile nekdanj in bremen, ki jih nosi kmet, odkar svet živi, so postala v sedanjem, takozvanem kulturnem stoletju tako težava, da je tudi kmet primoran misliti in se učiti, da bi mogel laže izhajati. Kmet mora biti torej danes dober poljedelec, pridelavec, dober računar in trgovec ter mora biti v vseh teh poslih tudi temeljito izobražen, ako mu, da mu gospodarstvo propade. Kmet mora biti dober poznavalec prirode in vsega, kar ga obdaja, a predvsem mora poznati bistvo rastlin in živali, ki jih vzgaja, ter način njihovega življenja in uspevanja, a zato mu je treba pouka.

Ako pogledamo okoli sebe, vidimo na naši zemlji živa bitja in mrtve stvari. Živa bitja so ljudje, živali in rastline, o mrtve stvari so zemlja, kamenje in rude. Živi svet imenujemo organski, a mrtvi neorganski ali mineralni ali rudniški svet. Vsa živa bitja so sestavljena iz dveh delov. En del je zgorljiv, a drugi nezgorljiv. Ako gori človeško, živalsko ali rastlinsko telo, ga zgori večji del in ostane nezgorljiv del, malo pepela. Zgorljiv (stohiliv) del je sestavljen v glavnem iz štirih prvin, to so tvarine, ki se ne dajo dalje kemično razkrojiti. Te štiri prvine so: ogljik, dušik, kisik in vodik. Iz ogljika, dušika in kisika je sestavljen zrak, ki ga vdihavamo, a iz vodika voda, katero pijemo. Nezgorljivi (neustohiliv) del, ki ostane kot pepel, je sestavljen zopet iz drugih prvin, od katerih so najvažnejše: apno, fosfor, kalcij, magnezij, železo itd. Telo naše živine sestoji torej, kakor telo človeka in rastline, iz ogljika, dušika, kisika, vodika, apna, fosfora, kalcija, magnezija, železa, itd., katere prvine se pa ne nahajajo v telesu posameznega ampak v obliki kemičnih spojin. Od teh spojin so najvažnejše zgorljive spojine, ker tvorijo največji del telesa. Te zgorljive spojine sestajajo ali iz vseh štirih gorilnih prvin, namreč iz ogljika, dušika, kisika in vodika ter jih imenujemo tudi dušične spojine, ali pa manj v njih dušik ter se imenujejo potem brezdušične spojine. Nezgorljiv ali pepelnih spojin se nahaja v živalskem telesu jako malo, in ker so te sestavljene iz istih prvin kakor rude in kamenje, jih imenujemo tudi rudniške ali mineralne spojine. Potemtakem lahko rečemo, da je telo naših živali sestavljeno iz dušičnih (beljakovinskih) in brezdušičnih (ogljikovih) spojin, ki so zgorljive. Dušične spojine im